

Pesem o ljubezni in smrti korneta Christopha Rilkeja

Rainer Maria Rilke »...24. novembra 1663 so Ottu von Rilkeju iz Langenau /Gränitza in Ziegrel/ na Lindi podelili delež posestva Linda, ki ga je bil zapustil njegov na Ogrskem padli brat Christoph; vendar se je moral pismeno zavezati /naj bo podelitev razveljavljena in nična/ v primeru, da se povrne njegov brat Christoph (ki je po predloženem mrliškem listu preminil kot kornet v četi barona Pirovanskega cesarskega avstrijskega heystrskega polka... na konju)...«

Jezditi, jezditi, jezditi, skoz dan, skoz noč, skoz dan.

Jezditi, jezditi, jezditi.

In pogum je postal tako truden in hrepenenje tako veliko. Nobenih gora ni več, komaj še kako drevo. Nič si ne drzne vzpeti kvišku. Tuje kočje čepijo žejne ob mlakužastih vodnjakih. Nikjer nobenega stolpa. In zmerom ista podoba. Dvoje oči ti je preveč. In kadar je noč, se ti včasih zazdi, da poznaš pot. Morda se ponoči zmerom znova vračamo za toliko, kolikor smo mukoma napredovali pod tujim soncem? Nemara. Sonce je težko, kakor pri nas prav sredi poletja. Ampak poleti smo jemali slovo. Obleke žena so se dolgo lesketale med zelenjem. In zdaj že dolgo jezdimo. Torej mora biti jesen. Vsaj tam, kjer žalostne žene vedo za nas.

Von Langenau se zravna v sedlu in pravi: »Gospod markiz...« Njegov сосед, mali mili Francoz, je sprva cele tri dni govoril in se smejal. Zdaj ne ve ničesar več. Kakor otrok je, ki bi rad spal. Prah se nabira na njegovem tenkem čipkastem ovratniku; a on ga ne opazi. Počasi vene v svojem baržunastem sedlu. Von Langenau pa se nasmehne in pravi: »Nenavadne oči imate, gospod markiz. Gotovo ste podobni svoji materi —« Tedaj mali še enkrat vzcete in si otrese prah z ovratnika in je kakor nov.

Nekdo pripoveduje o svoji materi. Po vsem videzu Nemec. Glasno in počasi postavlja besede. Kakor deklica, ki spleta rože, pozorno poskuša rožo za rožo in še ne ve, kaj bo iz tega —: tako navezuje besedo na besedo. Za veselje? Za žalost? Vsi poslušajo. Celu pljuvanje pojenja. Zakaj sami gospodje so, ki vedo, kaj se spodobi. In kdor v množici ne zna nemško, ta znenada razume, čuti posamezne besede: »Zvečer... Bil še majhen...«

Potem so si vsi blizu, ti gospodje, ki prihajajo s Francoškega in Burgundskega, z Nizozemskega, iz koroških dolin, s čeških gradov in od cesarja Leopolda. Zakaj kar pripoveduje eden od njih, to so izkusili tudi drugi in prav tako. Ko da bi bila *ena sama* mati . . .

In tako jezdijo v večer, v enega od večerov. Spet molčijo, toda z njimi je svetloba besed. Tedaj si markiz sname čelado. Njegovi temni lasje so voljni in ko povesi glavo, mu po žensko pregrnejo tilnik. Zdaj razloči tudi von Langenau: v daljavi se nekaj pne v ta sij, nekaj slokega, temnega. Samoten steber, napol razpadel. In ko so že zdavnaj mimo, pozneje, se spomni, da je bila to Mati božja.

Stražni ogenj. Sedé vsenaokrog in čakajo. Čakajo, da bo nekdo zapel. Vendar so tako trudni. Rdeča svetloba je težka. Polega po prašnih čevljih. Plazi se vse do kolen, zre v sklenjene roke. Brez peruti je. Obličja so temačna. Pa kljub temu se oči malega Francoza za hip zasvetlikajo s svojevrstno svetlobo. Poljubil je drobno vrtnico, in zdaj lahko še naprej vene na njegovih prsih. Von Langenau je to videl, ker ne more spati. Misli si: Jaz pa nimam vrtnice, nimam.

Potem zapoje. In to je star, žalosten napev, ki ga pojo doma dekleta na poljih, jeseni, ko se žetev nagiblje h koncu.

In mali markiz pravi: »Še zelo mladi ste, gospod?«

In von Langenau, napol žalostno in napol kljubovaje:

»Osemnajst.«

Potem molčita.

Pozneje vpraša Francoz: »Imate tudi vi nevesto doma, moj mladi gospod?«

»Pa vi? mu vrne von Langenau.

»Plavih las je ko vi.«

In spet molčita, dokler Nemeč ne zakliče: »Ampak vraga, zakaj le potem sedite v sedlu in jašete skoz to zastrupljeno deželo turškim psom nasproti?«

Markiz se nasmehne: »Da bi se spet vrnil.«

In von Langenau postane žalosten. Misli na plavolaso dekletce, ki se je z njim igral. Razbrzdane igre. In rad bi domov, le za hip, kolikor bi mu bilo treba, da bi izrekel besede: »Magdalena — oprosti, da *sem bil* zmerom *tak!*«

Kakšen — *sem bil?* misli mladi gospod. — In oni so daleč.

Na lepem, nekega jutra, se prikaže jezdec, in potem še eden, štirje, deset. V samem železju, ogromni. In za njimi jih je tisoč: vojska.

Ločiti se je treba.

»Vrnite se srečno domov, gospod Markiz. —«

»Marija vas varuj, moj mladi gospod.«

In ne moreta vsaksebi. Znenada sta prijatelja, brata. Še več bi si rada zaupala; zakaj toliko že vesta drug o drugem. Obotavljata se. In krog njiju sta neučakanost in konjski topot. Tedaj sname markiz svojo veliko desno rokavico. Seže po mali vrtnici in ji odtrga list. Ko da bi zlomil hostijo.

»To vas obvaruje. Zbogom.«

Von Langenau osupne. Dolgo zre za Francozom. Potem si potisne ta tuji listič za oklep. In list se vzdiga in upada z valovanjem njegovega srca. Klic roga. In odjezdi k vojski, mladi gospod. Nasmehne se žalostno: tuja žena ga varuje.

Ves dan skoz pratež. Psovke, barve, krohot —: po vsej deželi jemlje kar vid od tega. Pripodijo se pisano oblečeni fantje. Tepež in kriki. Prihajajo lajdre s škrlatnimi klobuki v bujnih laseh. Kretnje, ki vabijo. Prihajajo hlapci, v črnem železju kot noč na pohodu. Strastno grabijo lajdre, da se jim trgajo obleke. Tiščijo jih ob rob bobnov. In zmerom bolj divje upiranje neučakanih rok prebudi bobne, in ti zaropčejo, ropčejo kakor v snu. — Zvečer pa mu pomole nenavadne leščerbe: vino, sijoče v železnih šlemih. Vino? Ali kri? — Le kdo bi ju razločil?

Naposled pred Sporkom. Ob njegovem belcu se vzpne grof. Dolgi lasje se mu leskečejo kot železo.

Von Langenau še vprašal ni. Prepozna generala, požene se s konja in se prikloni v oblaku prahu. S sabo ima pisanje, ki ga naj priporoči grofu. Ta pa veli: »Preberi te čačke.« In ustne se mu še zganile niso. Ni mu jih treba za to; za preklinjanje so še ravno dobre dovolj. Če pa je treba še kaj, spregovori desnica. In pika. To se ji tudi vidi. Mladi gospod je že zdavnaj pri koncu. Nič več ne ve, kje stoji. Zakaj Spork je pred vsem. Celo neba ni več. Tedaj reče Spork, véliki general:

»Kornet.«

In to je veliko.

Četa noči onstran Rabe. Von Langenau odjezdi tje, sam. Ravnina. Večer. Okovje spredaj na sedlu se svetlika skoz prah. In potem vzide mesec. Uzre ga na svojih rôkah.

Sanja.

Tedaj pa nekaj zavpije nanj.

Vpije, vpije,

ga iz sna prebudi.

To ni sova. Milost:

samotno drevo stoji

in vpije nanj:

Človek!

In pogleda: nekaj se vzpenja. Senca telesa,
mlada ženska, ki se oklepa drevesa,
gola in rdeča od krvi,
roti ga, naj jo odreši vezi.

In požene se dol v črno zelenje
in preseka vrvi, ki žgo;
in vidi njenih oči žarenje
in kako grizejo njeni zobje.

Se smeje?

Groza ga je.

In že sedi spet na konju

in zdirja v noč. V pesti stiska krvavo vrvjè.

Von Langenau piše pismo, misli ves zatopljen. Počasi riše
z velikimi, resnimi, pokončnimi pismenkami:

»Moja zlata mati,

bodite ponosni: jaz nosim zastavo,

nič ne skrbite: jaz nosim zastavo,

imejte me radi: jaz nosim zastavo. —«

Potem si zatakne pismo za oklep, na najskrivnejši prostor,
zraven vrtničinega lista. In misli: kmalu bo dišalo po njem. In
misli: Nemara ga kdaj kdo najde... In misli: ...; zakaj
sovražnik je blizu.

Cez ubitega kmeta jezdi. Oči so mu na široko razprte,
in nekaj se zrcali v njih; pa ne nebo. Pozneje začno zavijati psi.
Torej je le blizu vas, vendarle. In nad kočami se ves kamniten
vzdiga grad. Mostovž jim je na široko odprt. Vrata postajajo vse
večja. Rog jih pozdravlja glasno. Čuj: ropotanje, žvenket in
lajež psov. Hrzanje na dvorišču, konjski topot in klici.

Počitek! Užitek biti naposled v gostéh. Nič več ni treba,
da bi zmerom sam gostil svoje željé s pičlo hrano. Nič več ni
treba, da si zmerom vse kot sovražnik vzameš; enkrat si lahko
vse privoščiš in verjameš: zgodilo se je, in prav je tako. In zato
mora tudi pogum kdaj leči, se prepustiti dišeči omami svilenih
odej in sam nase pozabiti. Ne zmerom biti vojak. Si kdaj tudi
lase razkriti, na široko odpet ovratnik nositi, se zlekniti v svil-
nate naslanjače in začutiti prav v konec prstov: kako drugače
je, če si okopan. In se vnovič šele učiti, kaj so žene. In kakšne
so te, ki je bela njih polt, in kaj počno one sinjih oči; kakšne
so njih roké, kako njih smeh žgoli, ko prinašajo plavolasi fantje
skodele, ki se šibé od sočnih sadov.

V začetku je bilo kot kosilo. In spremenilo se je v slavlje, kdo ve kako. Plameni so plapolali, glasovi so zveneli, zmedeni napevi so doneli iz bleščave steklenih res, nazadnje pa so takti, ki se v zraku ostali, vzkipeli v ples. In ta je vse povlekel za sabo. Kakor valovi so se po dvorani razlili, se med seboj srečavali, za ples volili, slovo jemali in se spet našli, v blišču uživáli, slepi od luči, in se v poletnem vetru zazibali, ki šumi v oblekah toplih žena.

Iz tisoč vrtnic in iz temnih vin se ura žuboreč izteka v sen noči.

In nekdo zre osuplo v ta blišč, ki slepi. Vendar je ustvarjen tako, da čaka na to, da se iz sna prebudi. Zakaj le spanec ti lahko pričara tolikšno število in tak utrip lepote vseh teh žen; njih najrahljši gib je kakor guba, ki polzi v mehko svilo. Srebrne pomenke v čas spreminjajo, in včasih tako vzdigajo svoje roké — da moraš misliti, kako tam nekje, kamor ne moreš za njimi, nežne cvetove trgajo, ki jih tvoje oko ne zazna. In tedaj sanjaš: ko bi te krasili ti cvetovi in ti srečo naklonili še drugi darovi in bi si zaslužil venec za svoje čelo, ki je brez vsega.

Nekdo, ki je odet v belo svilo, je zaznal, da se ne more zdramiti; zakaj buden je in zmeden od resničnosti. In tako plašno beži v sen in stoji v parku, sam v črnem parku. In slavlje je daleč. In luč laže. In noč je blizu njega in hladna. In vpraša ženo, ki se sklanja k njemu:

»Si ti Noč?«

Ona se smehlja.

In tedaj ga je sram njegove bele obleke.

In rad bi bil daleč in sam in v orožju.

Ves v orožju.

»Kaj si pozabil, da si za danes moj paž? Me zapuščaš? Kam odhajaš? Tvoja bela obleka mi daje pravico do tebe —.«

 »Se ti toži po svoji hrapavi suknji?«

 »Te mrazi? — Se ti toži po domu?«

Grofica se smehlja.

Ne. A to je le zato, ker mu je otroštvo zdrselo z ramen, to rahlo temno oblačilo. Kdo mu ga je odvzel? »Ti?« vpraša z glasom, ki ga še ni slišal. »Ti!«

In zdaj ni več ničesar na njem. In nag je kakor svetnik. Vitek in svetla.

Grad počasi ugaša. Vsi so težki: trudni ali zaljubljeni ali pijani. Po toliko praznih, dolgih nočeh na pohodu: postelje. Široke hrastove postelje. V njih se móli drugače kot med potjo v zanikrnem jarku, ki se zazdi kakor grob, ko bi rad zaspal. »Zgodi se tvoja volja, o Gospod!«

V postelji so molitve krajše.

Ampak bolj iz srca.

Stolpna soba je temna.

Ampak njun smehlaj jima razveseljuje obraza. Kot slepa tipata predse in najdeta drug drugega kakor duri. Skoraj kot otroka, ki ju je strah noči, se stiskata drug v drugega. Pa vendar se ne bojita. Tu ni ničesar, kar bi bilo zoper njiju: nobenega včeraj, nobenega jutri; zakaj čas se je zrušil v nič. In onadva vzcvetata iz njegovih ruševin.

On ne sprašuje: »Tvoj soprog?«

Ona ne sprašuje: »Tvoje ime?«

Saj sta se našla, da bosta drug drugemu nov rod.

Dala si bosta novih imen in si jih spet odvzela, nalahko, kakor snameš uhan.

V sprednji dvorani vise prek naslanjača von Langenauov oklep, obramnice in plašč. Njegove rokavice ležijo na tleh. Njegova zastava stoji navpik, naslonjena na okenski križ. Črna je in tenka. Zunaj se vihar podi prek neba in trga noč na kosce, bele in črne. Mesečina gre mimo kakor zategel blisk in negibna zastava valovi v nemirnih sencah. In sanja.

Je bilo okno odprto? Je hišo zajel vihar? Kdo treska z vrati? Kdo hodi po sobah? — Nikar. Naj bo, kdor že je. V to sobo v stolpu ne bo našel. Kakor za stotimi vrati je ta véliki spanec, ki si ga deli dvoje ljudi; deli tako kakor *eno* mater ali *eno* smrt.

Je to jutro? Kakšno sonce vzhaja? Kako veliko je sonce? So to ptice? Njih ščrlenje zveni vsenaokrog.

Vse je svetlo, a to ni dan.

Vse je glasno, a to ni ščrlenje ptic.

To so tramovi, ki žaré. To so okna, ki kričé. In kriče, rdeča, naravnost v sovraga, ki zunaj na plameneči ravnici stoji, kriče: Gori.

In s pretrganim spancem na obličjih se gnetejo vsi, napol v železju, napol nagi, od sobe do sobe, iz krila v krilo, iskaje stopnic.

In kakor brez sape jecajo rogoví skoz dvor:

Zbor, zbor!

In bobni ropočejo.

Ampak zastave še ni nikjer.
 Klici: Kornet!
 Konjski topot, molitve, prepir,
 psovke: Kornet!
 Jeklo ob jeklo, povelje in znak;
 tišina: Kornet!
 In še enkrat: Kornet!
 In že zdrvi konjenica v dir.

Ampak zastave še ni nikjer.

On teče za stavo s hodniki, ki gorijo, skoz vrata, ki krog njega žarijo, čez stopnice, ki ga smodijo, plane ven iz gradu, ki v ognju divja. Na rokah nosi zastavo kot kako belo ženo, ki nič ne zazna. In najde konja, se nanj povzpnè, in kot krik se požene daleč pred vse in mimo vséga, še mimo svojih. In tedaj se tudi zastava spet vzravna, še nikdàr ni tako kraljevska bila, in že jo, tam daleč spred, vidijo vsi, in spoznajo moža svetlih las in brez šlema, ki jo vihti, in spoznajo zastavo... Ta pa tisti hip zažari, se požene naprej in postane velika in rdeča.

Tako gori njih zastava sredi sovragov, oni pa se zapodijo za njo.

Von Langenau je prav sredi sovragov, vendar čisto sam. Strah ga je vklenil v svoj obroč, on pa stoji, sredi njega, pod svojo zastavo, ki počasi dogoreva.

Polagoma, skoraj razmišljeno, se ozre okrog sebe. Toliko tujeja, pisanega je pred njim. Vrtovi — pomisli in se nasmehne. Tedaj pa začuti, kako se vanj upirajo oči, in prepozna može in že ve, da so to poganski psi — in se požene s konjem naravnost médnje.

Vendar, ko se za njim vse zgrne v eno, so to spet vrtovi, in šestnajst krivih sabelj, ki se zavihte nadenj, druga za drugo kot svetleči se curki, so slavje.

Smejoč se vodomet.

V gradu je zgôrel oklep, pismo in vrtničin list neke tuje žené. — Naslednje pomladi (prišla je otožna in hladna) je sel barona Pirovanskega počasi prijezdil v Langenau. Tam je ugledal staro gospo, kako je jokala.